

تأثیر قاچاق مواد مخدر بر شکل‌گیری چالش‌های منطقه‌ای در حوزه اکو

دکتر پریچهر شاهسوند* - فرهاد رجبی**

(تاریخ دریافت: ۱۳۹۰/۵/۳ و تاریخ تصویب: ۱۳۹۰/۸/۳۰)

چکیده

اکو سازمانی منطقه‌ای و بین‌المللی با ویژگی اقتصادی است که مقر آن در ایران قرار دارد و به بیان واضح‌تر ایران از مهم‌ترین اعضا و مؤسسين آن است. موقعیت جمهوری اسلامی ایران نه تنها در منطقه اکو، بلکه در جهان به لحاظ قرار گرفتن در مجاورت بزرگ‌ترین کانون تولید مواد افیونی، آسیب‌پذیرترین شرایط را در میان کشورها برای آن به وجود آورده است. نزدیک به ۸۰٪ مواد افیونی جهان که به صورت غیرقانونی مصرف می‌شود، در افغانستان تولید و لااقل ۵۰٪ آن به قصد ترانزیت یا مصرف وارد ایران می‌شود. با توجه به اینکه منطقه تحت پوشش اکو به دلیل وضعیت اجتماعی و شرایط آب و هوایی و ژئوفیزیکی و ژئوپولیتیکی کشورهای منطقه، استعداد فراوانی برای تولید و ترانزیت و مصرف مواد مخدر در خود نهاده دارد، برای مبارزه با آن چاره‌ای جز اتخاذ راه حلی مشترک و مورد توافق در سطح این منطقه وجود ندارد. محققین با فرض تأیید تأثیر ترانزیت و قاچاق مواد مخدر در شکل‌گیری چالش‌های منطقه‌ای در حوزه اکو، قصد دارد مشخص نماید چه اقداماتی به منظور کاهش و یا رفع تأثیرات احتمالی این پدیده از سوی اعضا متصور می‌باشد.

* عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرج، گروه علوم سیاسی، کرج، ایران.

** دانش‌آموخته کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرج، گروه علوم سیاسی، کرج، ایران.

کلید واژگان

قاچاق، مواد مخدر، منطقه اکو، چالش های سیاسی و اقتصادی

مقدمه

اکو بزرگترین تشکل اقتصادی میان کشورهای مسلمان محسوب می شود و به عنوان نقطه تماس ۳ قاره آسیا، اروپا و آفریقا از موقعیتی استراتژیک در سطح منطقه برخوردار است. این سازمان با دارا بودن ۱۰ عضو و حدود ۳۵۰ میلیون نفر جمعیت (یعنی حدود یک چهارم جمعیت مسلمان جهان) و ۸۶۲۰۶۹۷ کیلومتر مربع وسعت، امکانات گسترده‌ای در بخش‌های نفت، گاز، معادن و صنعت دارد و از سویی دیگر در حالی که متوسط رشد اقتصادی کشورهای عضو در سازمان بیش از ۵ درصد و میزان تجارت جهانی و درون منطقه‌ای اعضا حدود ۵۴۵ میلیارد دلار است، توانایی تبدیل شدن به یکی از مهمترین قطب‌های اقتصادی جهان را دارد. این در حالی است که بزرگترین مرکز کشت خشخاش جهان (افغانستان با تأمین ۹۰ درصد مواد مخدر اروپا و ۷۰ درصد مواد مخدر مورد نیاز در سرتاسر جهان) در این منطقه قرار دارد، و این موضوع علاوه بر اینکه مشکلات عدیده‌ای را در داخل برای این کشور به وجود آورده است، تهدیداتی را هم از ابعاد مختلف متوجه همسایگانش (به ویژه ایران) در منطقه نموده است. از آنجا که مباحث امنیتی پیوند ناگسستنی با ثبات و رشد اقتصادی کشورها دارد، لذا لزوم بستر سازی برای ارتقای سطح امنیت، ضرورتی انکار ناپذیر برای تحقق رشد و توسعه در همه کشورها محسوب می‌گردد. بدون شک اکو نیز به عنوان سازمانی که برای تحقق رشد و توسعه اقتصادی و بالا بردن سطح رفاه اقتصادی منطقه تلاش می کند، از این امر مستثنی نبوده و نیازمند تلاش همه اعضا برای ایجاد بستر امنیتی مناسب به منظور دستیابی به اهدافش خواهد بود.

با توجه به اینکه پدیده مواد مخدر یکی از مهمترین مسائل عصر حاضر است و همه کشورها به نحوی با آن درگیر هستند، محقق برآنست تا مشخص نماید، آیا قاچاق مواد مخدر را می‌توان یکی از عوامل به وجود آورنده چالش‌های منطقه اکو محسوب نمود؟ به همین واسطه، سؤال اصلی پژوهش حاضر چنین است: «آیا قاچاق مواد مخدر بر چالش‌های منطقه اکو، تأثیر دارد؟ و در پاسخ به این پرسش، این فرضیه بیان گردیده: «قاچاق مواد مخدر بر چالش‌های اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی

تأثیر قاچاق مواد مخدر بر شکل‌گیری چالش‌های منطقه‌ای در حوزه اکو

منطقه اکو تأثیر دارد. بر پایه این فرضیه، پژوهش پیش رو پس از این پیشگفتار، به طرح و بررسی تئوری همگرایی (از دید نظریه پردازان این تئوری و به دلیل ارتباط آن با سازمان اکو) پرداخته، سپس تلاش نموده تا با جمع‌آوری شواهد، مدارک و مستندات مورد نیاز، نسبت به آزمون فرضیه‌های خود و بررسی صحت آن‌ها مبادرت ورزد. محقق پس از نتیجه‌گیری از کلیه مباحث مطرح شده، با فرض تأیید تأثیر قاچاق مواد مخدر در شکل‌گیری چالش‌های منطقه‌ای در حوزه اکو تلاش دارد مشخص نماید چه راهکارهای عملی برای مبارزه و کنترل این پدیده (قاچاق مواد مخدر) و ارتقای سطح همکاری‌ها (از جمله برای کاهش هزینه‌ها با فرض وجود چالش) از سوی اعضا وجود دارد؟ در پایان نیز نتیجه‌گیری و منابعی که برای تهیه تحقیق از آنها استفاده گردیده، آمده است.

۱. مبانی نظری تحقیق

الف. همگرایی^۱

واژه همگرایی در مقابل واگرایی قرار می‌گیرد. همگرایی ممکن است هم به عنوان یک فرایند و نیز به صورت یک هدف مورد مطالعه قرار گیرد. هاس^۲ و کالتونگ^۳ همگرایی را یک فرایند می‌دانند. به نظر هاس: «همگرایی فرایندی است که به وسیله آن رهبران سیاسی چند کشور مختلف، متقاعد و علاقمند می‌شوند که وفاداری‌ها و انتظارات و فعالیت‌های سیاسی خود را به سمت مرکز جدیدی که نهادهایش دارای اختیارات قانونی یا متقاضی اختیارات و رأی اختیارات کشور-ملت‌ها می‌باشد سوق دهند»^(۱) و به اعتقاد کالتونگ: «همگرایی فرایندی است که به موجب آن دو یا چند بازیگر، یک بازیگر جدید به وجود می‌آورند و وقتی این فرایند تکمیل شد می‌توان گفت که این بازیگران همگرا شده-اند»^(۲) در حالی که به نظر اتریونی^۴ همگرایی یک وضعیت است، یعنی: «وحدت سیاسی فرایندی است که به موجب آن همگرایی به عنوان یک وضعیت و افزایش قدرت و وحدت میان واحدهای تشکیل

^۱ - Integration

^۲ - Ernest Hass

^۳ - Johan Galtung

^۴ - Amita Etzioni

دهنده یک سیستم به وجود می آید» و به اعتقاد کارل دوپیج^۱ «همگرایی یک موضوع همیشگی و حق است نه یک موضوع مربوط به زمان خاص و شرایطی است که در آن مردم در اختلافاتشان به جای جنگ، صلح را انتخاب می کنند.»^(۳) به عبارتی به عنوان یک فرایند، جنبشی است در راستای افزایش همکاری میان دولت ها و انتقال تدریجی اقتدار به نهادهای فوق ملی^(۴) و به عنوان یک وضعیت شرایطی است که در آن کنشگران به یک اجتماع جدید می رسند.^(۵) دیوید میترا نی^۲ نیز عقیده دارد، همکاری در یک بخش که در نتیجه نیاز اعضا به وجود آمده، خود نیاز به همکاری در بخش های دیگر را موجب می شود. این همکاری ها در نهایت موجب همگرایی کشورها می گردد.^(۶)

اگرچه هر یک از تعاریف پیش گفته زیبایی های خود را داراست لیکن هیچ یک تعریف جامعی از همگرایی آنچنان که مد نظر است، به دست نمی دهد. اما آنچه فصل مشترک تمامی تعاریف فوق می باشد، این است که منافع عینی که در مبادلات میان افراد یک گروه یا مجموعه قرار دارد، باعث انسجام و پیوند آنها می شود. به هر حال همگرایی پدیده ای رایج در قاره اروپای بعد از جنگ جهانی دوم بوده است. تئوری همگرایی قصد آن را داشته و دارد که ضمن تجزیه و تحلیل این پدیده، چگونگی توسعه و گسترش آن را در سطح بین الملل نشان دهد.

در همگرایی ملت ها از تمایل و توانایی خویش نسبت به تدبیر مستقل سیاست خارجی و سیاست های اساسی داخلی خود صرف نظر کرده، در عوض در پی تصمیم مشترک و یا تفویض روند تصمیم گیری به سازمان های ناظر جدیدی هستند. بر اساس این تعریف، روند جدید صرف نظر کردن از حاکمیت ملی و تمایل به پذیرش اقتدار فراملی از مفروضات اصلی تئوری همگرایی است. در این روند، ملت ها و رهبران سیاسی در می یابند که نیل به اهداف و منافع ملی، تنها در سایه تصمیم گیری جمعی و مشارکت در یک نظام همگرا، بیشترین بهره دهی و مطلوبیت را به همراه دارد. بنابراین دولت ها و ملت ها به جای تکیه بر ناسیونالیسم^۳ و خود اتکایی داخلی، به آرمان ها، سازمان ها و تصمیم های مافوق ملی گرایش پیدا می کنند. علی الاصول فرایند همگرایی باید حالتی داوطلبانه و توافقی داشته باشد و در صورتی که همگرایی از

^۱ - Karel W. Devstsch

^۲ - D. Mitrany

^۳ - Nationalism

طریق زور و اجبار باشد، جنبه امپریالیستی^۱ به خود خواهد گرفت.(۷)

حرکت وحدت‌گرایی از حوزه و قلمرو اقتصادی به سوی حوزه و قلمرو سیاسی است. بنابراین فرض نخستین عرصه همگرایی در حوزه اقتصادی نمود می‌یابد، آنگاه به حوزه سیاسی و امنیتی سرایت پیدا می‌کند.

تشکیل جامعه زغال و فولاد اروپا در ۱۳۳۰ (۱۹۵۱)، متشکل از کشورهای آلمان، فرانسه، ایتالیا، هلند، بلژیک و لوکزامبورگ به عنوان یک نهاد اقتصادی فراملی، نمونه تاریخی و واقعی همگرایی و وحدت در حوزه اقتصادی است. گسترش و توسعه این پدیده به قلمرو سیاسی و امنیتی با فراز و نشیب‌هایش، به وحدت اروپا منجر شد که تحقق آن، به رغم موانع و تنگناهای موجود، تجربه‌های عملی را پشت سر گذاشته است.

نظریه همگرایی، انگاره‌ای به نام «فرهنگ سیاسی یا وجدان سیاسی»^۲ را تصور می‌کند که شکل‌گیری نهادهای فوق ملی متأثر از آن می‌باشد. در واقع آنچه که همگرایی، «به طور خاص همگرایی منطقه‌ای» خوانده می‌شود، ناشی از ضرورت‌های سیاسی و امنیتی محض نبوده، بلکه بروز نوعی فرهنگ سیاسی نوین، زمینه‌های ایجاد آن را فراهم کرده است.

فرهنگ سیاسی دارای عناصر و الزاماتی فراتر از ملی‌گرایی و ناسیونالیسم می‌باشد و بر اندیشه و آرمان فوق ملی‌گرایی استوار است. نظریه همگرایی علاوه بر تجزیه و تحلیل تئوریک از پدیده همگرایی، تحقق این آرمان را در قالب وحدت منطقه‌ای یا یونیورسالیسم،^۳ امکان‌پذیر می‌داند.

در همگرایی در سطح نظام (وحدت جهانی / یونیورسالیسم) دولت‌ها بخشی از قدرت تصمیم‌گیری سیاسی اقتصادی و حقوقی را به نهادهای فوق ملی در مقیاس جهانی انتقال می‌دهند. این وضعیت ممکن است باعث بهبود کیفیت حکومت‌مداری داخلی و جهانی شود و ضمن بالا بردن کارایی تصمیم‌گیری عملاً پایه‌های رفتار جمعی را تقویت نماید. گاه برخی از محققان سازمان ملل متحد را نمونه بارزی از همگرایی در سطح نظام تلقی می‌کنند. بدین‌سان، وحدت و همگرایی در شکل جهانی

^۱ - Imperialistic

^۲ - Political Culture or Political Ethics

^۳ - Universalism

آن، خواستار همبستگی و همکاری دولت‌ها در عرصه‌های مختلف برای ایجاد جامعه بین‌المللی دارای صلح، ثبات و امنیت^۱ می‌باشد.

در همگرایی منطقه‌ای، تعدادی از دولت‌هایی که در مجاورت یکدیگر قرار دارند، گردهم آمده، یک اتحادیه سیاسی و اقتصادی فدرال را مانند اتحادیه اروپا به وجود می‌آورند.^(۸)

به عبارتی همگرایی منطقه‌ای، همکاری کشورهای واقع در یک منطقه ژئوپلیتیکی در چارچوب یک طرح مشخص حقوقی، سیاسی و اقتصادی است که ناظر به شرکت این کشورها در برنامه مبارزه علیه چالش‌های موجود در این منطقه و استفاده از فرصت‌های مشترک برای توسعه اقتصادی و سیاسی است. در حالی که فدرالیسم یا وحدت ساختاری به تجمع و اتحاد دولت‌ها تحت چتر یک قانون اساسی فدرال اطلاق می‌شود. بر اساس این گونه وحدت، دولت‌ها با صرف‌نظر کردن از قسمتی از حاکمیت خود، یک ارگان فراملی تأسیس می‌کنند که قسمت عمده‌ای از حاکمیت ملی بدان تفویض می‌شود. همگرایی و وحدت در قالب فدرالیسم^۲، نمونه‌هایی مانند ایالات متحده آمریکا، کانادا، استرالیا، سوئیس و هندوستان را شامل می‌شود. اگرچه اختلاف نظرهایی در مورد متغیرهای اصلی همگرایی نیز وجود دارد، لیکن بسیاری از پژوهشگران درباره موضوعاتی چون نقش نهادها و نخبگان، کم و کیف مبادلات سیاسی، اقتصادی و اجتماعی و ایجاد نوع اجتماع فوق ملی و حرکت‌های یکپارچه کننده و انسجام دهنده، دارای دیدگاه‌ها و نظرات مشترکی هستند. به عبارتی چنانکه ذکر شد آنچه نقطه اشتراک تمام نظریات بیان شده است اینکه، منافع عینی که در مبادلات نصیب افراد یک مجموعه یا گروه می‌شود عامل انسجام و پیوند آنهاست؛ اما به نظر دوپیچ: اگر در منافع ناشی از ارتباطات به وجود آمده میان اعضا، انحراف اندکی ایجاد شود، یعنی آنچه برای یک طرف خوب است، برای دیگری بد باشد، فرایند ارتباطات و مبادله ممکن است به بروز منازعه و در نهایت واگرایی منجر شود.

به نظر هاس نیز پیشبرد آرام همگرایی مستلزم وجود یک تعهد سیاسی مشترک بین اکثریت بازیگران و رهبران دولتی است. همچنین وی هشدار می‌دهد که عواملی چند از جمله منافع اقتصادی انفرادی عامل از هم پاشیده شدن این وحدت جمعی است.^(۹)

¹ - Peace/Stability/Security

² - Federalism

تأثیر قاچاق مواد مخدر بر شکل گیری چالش های منطقه ای در حوزه اکو

همچنین بروز تعارضات داخلی میان اعضا نیز می تواند آنها را آسیب پذیر ساخته و در نهایت می تواند منجر به واگرایی شود. با این حال اگر ایجاد اکو را فرایند و یا وضعیت ناشی از همگرایی بدانیم، لازم است اعضا نسبت به شناسایی مشکلات، تهدیدات و معضلاتی که مانع رسیدن اکو به اهدافش می گردد، همت گمارده و در رفع آن ها بکوشند.

از آنجا که چالش ها و معضلات داخلی اعضا می تواند باعث بروز واگرایی شود آیا می توان تولید و قاچاق مواد مخدر در منطقه را، عامل بروز معضلات و چالش های منطقه اکو دانست؟ و آیا این چالش ها می توانند باعث ایجاد واگرایی در اکو شوند؟

به فرض تأثیر مواد مخدر بر چالش های منطقه اکو، به نظر می رسد این چالش ها، عامل مهمی در ناکامی اکو در رسیدن به اهداف خود قرار داده و در نتیجه واگرایی خواهد بود. لیکن چنانچه اعضا بتوانند معضلات و چالش های فرضی ایجاد شده را در دستور کار خود و بدون سیاسی کردن موضوع آنها را حل کنند، این موضوع خود بستر مناسبی را برای تحکیم همگرایی میان اعضا و سرریز آن شدن به سایر بخش ها (همگرایی از اقتصاد به سیاست) فراهم خواهد ساخت.

۲. قاچاق مواد مخدر و چالش های کشورهای حوزه اکو

الف. مواد مخدر و عدم عزم جدی در مبارزه به دلیل منافع برخی کشورهای منطقه

صرف نظر از جنبه های سیاسی و اجتماعی، یکی از عوامل مهم عدم توفیق جامعه بین المللی برای حل مساله قاچاق مواد مخدر، منافع بعضی از کشورهای (دولت های) تولید کننده و ترانزیت است که از این رهگذر و در شرایط بد اقتصادی حاضر نیستند ولو به قیمت از بین رفتن انسان ها (اعم از کودک، نوجوان، زنان و مردان) از تجارت پرسود قاچاق مواد مخدر دست بردارند.

بنا بر شواهد موجود به نظر نمی رسد برخی کشورهای منطقه که اقتصاد آنها به کشت، تولید و قاچاق مواد مخدر وابسته می باشد، قصد مبارزه جدی و فراگیر با این پدیده را داشته باشند، زیرا بیشتر اطلاعات رد و بدل شده از سوی آنها، بیشتر در خصوص مواد صنعتی، روانگردان ها و پیش سازهایی است که معمولاً از خارج وارد منطقه می گردد. این کشورها به خصوص افغانستان و پاکستان که مواد صنعتی و روانگردان ها را رقیبی برای تولیدات طبیعی خود مانند تریاک و حبش می دانند، بیشتر تمایل دارند تا با

◇ تاثیر قاچاق مواد مخدر بر شکل گیری چالش های منطقه ای در حوزه اکو

جلوگیری از ورود این مواد به منطقه، مانع از زیان و آسیب به محصولات طبیعی خود شده و سود بیشتری را نصیب دست‌اندرکاران و کشاورزان خود نمایند.

ب. قاچاق مواد مخدر و عدم توسعه اقتصادی

وجود نا امنی و شرارت در محل‌های قاچاق و ترانزیت مواد مخدر، همچنین مناطق همجوار با کانون‌های تولید مواد مخدر در سطح منطقه، سبب شده تا سرمایه‌گذاری اعم از داخلی و خارجی علیرغم میل و اراده سیاسی برای انجام این کار، صورت نگرفته و همچنان کشورهای منطقه شاهد عدم توسعه یافتگی و فقر در این مناطق باشند. (۱۰)

ب. درآمدهای ناشی از قاچاق مواد مخدر و مساله پولشویی

درآمدهای غیرقانونی ناشی از مواد مخدر، عملاً اقتصاد سالم برخی کشورهای منطقه، به خصوص پاکستان و افغانستان را با مشکل اساسی مواجه ساخته است. این درآمدها طی پروسه پولشویی و تبدیل پول سیاه به سفید (قانونی)، باعث بالا رفتن قیمت‌های خانه و املاک در شهرهای مختلف منطقه به صورت کاذب شده و بخش صنعت را با مشکل اساسی مواجه ساخته است. به همین سبب است که ما می‌بینیم که سیاست‌های دولت‌ها در منطقه بعضاً ناکام مانده و در اجرای سیاست بازار آزاد به طور کامل با شکست رو به‌رو شده و قانون‌گریزی به صورت لجام گسیخته از کادر بالا تا پایین‌ترین مقامات دولتی را فراگرفته است. (۱۱)

ت. قاچاق مواد مخدر و اقتصاد سایه در آسیای مرکزی

در کنار اقتصاد رسمی و قانونی یک اقتصاد غیررسمی وجود دارد که به آن اصطلاحاً اقتصاد سایه می‌گویند و این اقتصاد امکان معیشت را برای شهروندان عادی فراهم می‌آورد. معاملات پایاپای، شغل‌های دوم اعلام نشده و فعالیت‌های اقتصادی که تحت کنترل دولت نیست و در آمار رسمی دولت انعکاس نمی‌یابد از انواع فعالیت‌های اقتصاد سایه هستند. قابل ذکر است عمده فعالیت‌های اقتصاد سایه با قاچاق مواد مخدر در ارتباط است. در اقتصادهای پیشرفته مانند ایالات متحده و اروپای غربی، اقتصاد

تاثیر قاچاق مواد مخدر بر شکل گیری چالش های منطقه ای در حوزه اکو ◇

سایه به ندرت بیشتر از ۱۰ تا ۱۵ درصد کل فعالیت های اقتصادی را تشکیل می دهد و برعکس در کشورهای در حال توسعه و دولت های انتقالی مانند آسیای مرکزی، بخش بزرگی از فعالیت های اقتصادی را تشکیل می دهد. این اقتصاد دارای نتایج منفی زیادی می باشد، به عبارتی اقتصاد سایه بیرون از سیستم مالیاتی قرار داشته و بنابراین دولت را از درآمد ضروری و بی نهایت مورد نیاز محروم می کند، درآمدی که می تواند به ایجاد ظرفیت و توانایی دولتی کمک کند. علاوه بر این افرادی که در این اقتصاد غیرقانونی مشارکت دارند، هدف های بالقوه ای برای افراد مافیا محسوب شده که در پی جذب نیروهای جدید هستند. در جدول زیر نسبت اقتصاد سایه به تولید ناخالص داخلی رسمی در کشورهای آسیای مرکزی نشان داده شده به طوری که در کشورهای قرقیزستان و تاجیکستان اقتصاد سایه دقیقاً مساوی با اقتصاد رسمی است و کمترین نسبت در ازبکستان بوده که علت آن کنترل شدید دولت بر فعالیت اقتصادی و روند کند اقتصاد انتقالی می باشد. (۱۲)

نسبت اقتصاد سایه به تولید ناخالص داخلی رسمی در سال ۲۰۰۴

نسبت	نام کشور
۱۳٪	ازبکستان
۳۹٪	قزاقستان
۶۰٪	ترکمنستان
۱۰۰٪	قرقیزستان
۱۰۰٪	تاجیکستان

ث. ساختار اقتصادی ضعیف کشورهای آسیای مرکزی و هزینه های مبارزه با مواد مخدر
مبارزه با مواد مخدر هزینه سنگینی را بر کشورهای آسیای مرکزی تحمیل می نماید، به طوری که کشف هر یک کیلوگرم مواد مخدر در حدود ۴۰۰ دلار هزینه داشته و از سال ۱۹۹۸ تا سال ۲۰۰۵، جمعاً ۷/۷۸۱/۲۰۰ دلار تنها در این بخش برای کشورهای آسیای مرکزی هزینه شده است.

◊ تاثیر قاچاق مواد مخدر بر شکل گیری چالش های منطقه ای در حوزه اکو

آمار کشفیات هروئین در آسیای مرکزی- برحسب کیلوگرم- سال ۲۰۰۶ میلادی

سال	کشور	۱۹۹۸	۱۹۹۹	۲۰۰۰	۲۰۰۱	۲۰۰۲	۲۰۰۵
قزاقستان	۲۴	۵۴	۲۶۲	۱۳۶	۱۶۷	۳۵۳	
قرقیزستان	۲۴	۲۶	۲۱۶	۱۷۰	۲۷۱	۳۱۷	
تاجیکستان	۲۷۱	۷۰۸	۱۸۸۲	۴۲۳۹	۳۶۵۸	۲۳۱۶	
ترکمنستان	۴۹۵	۲۴۰	۲۰۰	۷۱	۴۰۰	۶۵۶	
ازبکستان	۱۹۴	۳۲۴	۶۷۵	۴۶۶	۲۵۶	۳۸۲	
جمع مواد مخدر کشف شده	۱۰۰۸	۱۳۵۲	۳۲۳۵	۵۰۴۶	۴۷۵۲	۴۰۲۴	
هزینه کشف مواد مخدر بر حسب دلار	۴۰۳/۲۰۰	۵۴۰/۸۰۰	۱/۲۹۴/۰۰۰	۲/۰۳۲/۸۰۰	۱/۹۰۰/۸۰۰	۱/۶۰۹/۶۰۰	

البته این تنها یک بعد از هزینه های مبارزه با مواد مخدر بوده و هزینه های غیرمستقیم دیگر را (مانند استقرار نیرو در مرزها برای مبارزه با قاچاق مواد مخدر، استهلاک ادوات و ماشین آلات، حقوق و دستمزد پرسنل، هزینه های تلفات، مجروحان و...) شامل نمی شود.

ج. تأمین شدن بخشی از درآمد پاکستان از طریق تولید و قاچاق مواد مخدر

منابع اطلاعاتی در اسلام آباد که با عوامل اف بی آی همکاری دارند اعلام نموده اند افراد دولتی در کار قاچاق هروئین، نقش به سزایی دارند، ضمن اینکه درآمدهای غیرقانونی ناشی از قاچاق هروئین از سال ۱۹۹۰ اقتصاد این کشور را فعال نگه داشته و از سقوط آن جلوگیری کرده است. (۱۳)

ج. دست داشتن مسئولان دولتی افغانستان در تولید و قاچاق مواد مخدر

اساساً اقتصاد افغانستان وابسته به مواد مخدر بوده است. به دلیل ضعف زیرساختارها در این کشور، عمده درآمد خانوارها از راه کشت و تولید قاچاق مواد مخدر به عنوان سهل الوصول ترین و دست یافتنی ترین شغل و معاش، به دست می آید. در عرصه جدید و پس از روی کار آمدن کرزای شاهد این هستیم که مقامات بلند پایه دولتی و رجال سیاسی این کشور هر یک به طریقی در تولید، قاچاق و یا حمایت از کشت خشخاش دست دارند در این زمینه می توان به دستگیری فرماندار منطقه دلارام ولایت نیمروز به همراه دو پسرش اشاره نمود، این شخص که در زمان دستگیری ۲۵ کیلو گرم تریاک و دو کیلوگرم مرفین در خانه داشت، متهم به استفاده از امکانات دولتی برای انجام این کار نیز می باشد. (۱۴) حتی آنهایی که از دوران جهاد علیه روس ها آلوده این کار شده اند و درگذر زمان، حیثیت و حرمت کاذبی را به دلیل نقش داشتن در مناصب و فعالیت های دولتی و حکومتی به دست آورده اند و هم اکنون نیز سمت های مهمی داشته و یا در جریانات سیاسی نقش دارند، کماکان به تجارت مواد مخدر پرداخته و بلکه باعث تقویت این روند گردیده اند. در این میان، خارجی ها نیز بی بهره نمانده و علاوه بر باج ستانی از مافیای بین المللی، از نزدیک سهم خود را بهتر و راحت تر نقد کرده اند.

امروزه دولتمردان افغانستان، عمدتاً با کسب تجربیات سیاسی غیر کلاسیک و سنتی، به لحاظ اینکه در تولید، حمایت و قاچاق مواد مخدر در داخل کشور و منطقه دست داشته و دارند، جزو متنفذین نان رسان به کشاورزان استثمار شده محسوب شده و با استفاده از موقعیت استعماری و قدرت مالی و نظامی ناشی از درآمدهای تولید و قاچاق مواد مخدر، از حمایت اجتماعی و سیاسی بی چون و چرای رعایا و ایادی خود برخوردار می گردند.

ح. چالش اقتصادی

(۱) هزینه های اقتصادی قاچاق مواد مخدر در منطقه: آلودگی نیروهای پلیس به مواد مخدر از بین رفتن نیروهای دولتی در مبارزه با مواد مخدر؛ کشته شدن قاچاقچیان و حمل کنندگان مواد مخدر در درگیری ها؛ هزینه های مربوط به نگهداری و درمان معتادین؛ هزینه های نگهداری قاچاقچیان و زندانیان مواد مخدر؛ هزینه های مربوط به طلاق، فروپاشی خانواده ها و مساله بچه های سرراهی؛ هزینه های

مربوط به دستگیری و اعدام قاچاقچیان؛ تسویه حساب‌های داخلی و شخصی گروه‌ها و باندهای مواد مخدر؛ هزینه بیماری‌های ناشی از مصرف و تزریق مواد مخدر مانند ایدز، هپاتیت، بیماری‌های کلیوی، قلبی، کبدی، انواع سرطان، اختلالات مغزی؛ مرگ و میرهای ناشی از مواد مخدر؛ هزینه‌های کم کاری، غیبت و حوادث حین کار؛ خارج شدن جمعیت کثیری از جمعیت فعال و جوان کشور از گردونه کار و تلاش به دلیل اعتیاد؛ گرفتار شدن بخش قابل توجهی از منابع انسانی منطقه در حوزه‌های انتظامی، قضایی و درمان.

۲) هزینه‌های مربوط به تجهیزات، امکانات و ساختمان‌ها: هزینه‌های مربوط به وسایل نقلیه اعم از منهدم شده در درگیری‌ها، تصادفات جاده‌ای و وسایل نقلیه توقیف شده مانند هلیکوپترها، خودروهای سنگین و سبک، انواع موتور، انواع قایق، شناور؛ هزینه مربوط به تجهیزات و امکاناتی که برای کشف، شناسایی و آموزش به کار گرفته می‌شوند؛ هزینه‌های مربوط به انسداد و حفظ و نگهداری مرزها از جمله پاسگاهها، برجک‌ها، سدهای بتونی، خاکریزها، وسایل الکترونیکی؛ هزینه‌های راه‌اندازی و نگهداری مراکز ترک اعتیاد؛ هزینه‌های امکانات و تجهیزاتی که برای تبدیل، تولید و فرآوری انواع مواد مخدر به کار گرفته می‌شود.

۳) سایر هزینه‌ها: استفاده نابجا از منابع آبی مانند سفره‌های زیرزمینی، رودخانه‌ها و نیز زمین‌های حاصلخیز؛ آلودگی محیط زیست به مواد شیمیایی و پیش سازها؛ هزینه‌های پیشگیری مانند ارائه سوزن‌های یکبار مصرف، هزینه‌های مربوط به برنامه‌های آگاهسازی؛ هزینه‌هایی که معتادین برای مصرف مواد مخدر می‌پردازند؛ هزینه‌های مربوط به کشف جرایم و رسیدگی به پرونده‌های متهمان؛ هزینه پیش سازها و مواد شیمیایی که در ساخت و تبدیل و فرآوری مواد مخدر به کار گرفته می‌شود؛ کاهش ارزش پول؛ برهم خوردن تعادل امور اقتصادی؛ ایجاد مشاغل کاذب؛ هزینه‌های مربوط به جرایم مرتبط با قاچاق مواد مخدر از جمله چک‌های بلامحل، دزدی، قتل؛ هزینه‌های جا به جایی و حمل و نقل.

خ. تأمین مالی نیروهای جهادی از محل تولید مواد مخدر

در گذشته و پیش از اشغال افغانستان و همچنین قبل از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، عمده مواد مخدر در منطقه هلال طلایی در دو کشور پاکستان و ایران تولید می‌شد. پس از پیروزی انقلاب اسلامی

تأثیر قاچاق مواد مخدر بر شکل‌گیری چالش‌های منطقه‌ای در حوزه آکو

ایران، علیرغم برخورداری کشور از مجوز کشت قانونی خشخاش برای مصارف پزشکی، کشت آن با مصوبه شورای انقلاب اسلامی در تاریخ ۱۳۵۹/۳/۱۹ به طور کلی ممنوع و در قانون مصوب مجمع تشخیص مصلحت نظام نیز که در تاریخ ۱۳۶۷/۸/۸ تصویب شد، بر ممنوعیت مطلق کشت خشخاش تأکید مجدد شد.

همزمان با این تحولات در ایران، عکس این شرایط در افغانستان واقع شد و آن تجاوز نظامی نیروهای شوروی سابق به افغانستان در سال ۱۹۷۹ بود. از این مقطع به بعد، پاکستان به کشور خط مقدم غرب علی‌الخصوص آمریکا تبدیل گشته و کمک برخی کشورهای عربی به پاکستان سرازیر شد تا از نیروهای جهادی افغانستان حمایت کنند. علاوه بر این حمایت از تولید و قاچاق مواد مخدر یکی از اصلی‌ترین منابع مالی برای تهیه نیازمندی‌های تدارکاتی، تسلیحاتی گروه‌های جهادی با اهداف سیاسی و مقاومت در مقابل رقیب بلامنازع بلوک غرب یعنی اتحاد جماهیر شوروی سابق به طور بی‌سابقه‌ای به وقوع پیوست. (۱۵)

د. ظهور و حیات حاکمیت طالبان از طریق تولید و قاچاق مواد مخدر

طالبان با حمایت‌های غیرمستقیم جهان غرب و با کمک‌های مختلف پاکستان و برخی از کشورهای عربی در این کشور به قدرت رسید و تولید و قاچاق مواد مخدر نقش اساسی در جهت بقای حکومت آنها داشت. تولید بیش از ۴۶۰۰ تن تریاک در سال ۱۹۹۹ در دوره زمامداری طالبان صورت گرفت. البته کمترین کشت هم در دوره حاکمیت طالبان با هدف به دست آوردن مشروعیت سیاسی در محافل بین‌المللی در سال ۲۰۰۱ (۷۰۰۰ هکتار یا ۲۰۰ تن محصول تریاک) اتفاق افتاد. اما در همین دوره اتفاق دیگری نیز روی داد و آن افزایش ۳۵۰ درصدی قیمت تریاک بود. در دوره اوج حاکمیت طالبان که قیمت هر کیلو تریاک نزدیک به ۳۰ دلار بود، یک مرتبه تا ۳۵۰ دلار پیش رفت و در عمل طالبان مجدداً منابع مالی خودش را از محل دریافت مالیات و یا زکات تأمین کرد.

ذ. مدیریت غیرمستقیم جریان کشت و قاچاق مواد مخدر توسط غربی‌ها

با وجود حضور چشمگیر نظامیان آمریکایی و کشورهای غربی در افغانستان و پاکستان و ادعاهای

دروغین آنها در مقابله با تولید مواد مخدر، به طوری که روند کشت، تولید و به تبع آن قاچاق و ترانزیت مواد مخدر نشان می‌دهد، نه تنها کشورهای غربی تمایل به برخورد جدی با مساله کشت و قاچاق مواد مخدر را ندارند بلکه تصور می‌شود آنها به صورت غیرمستقیم موضوع تداوم کشت خشخاش را مدیریت می‌کنند. برابر گزارش سازمان ملل در سال‌های ۲۰۰۴ و ۲۰۰۵ به ترتیب ۱۳۰ هزار و ۱۰۳ هزار هکتار از زمین‌های زراعی افغانستان زیر کشت خشخاش رفت. آمریکایی‌ها در بهار سال ۱۳۸۴ مدعی شدند که دولت کرزای در مبارزه با مواد مخدر جدیت کافی نشان نمی‌دهد. این ادعای آمریکایی‌ها باعث شد که آقای کرزای هم به موضع‌گیری و افشاگری بپردازد. وی اعلام کرد در مناطقی از افغانستان که نیروهای افغان حضور دارند، کشت خشخاش کاهش داشته است. اما در مناطقی که مسئولیت آن با نیروهای انگلیسی و آمریکایی است کشت خشخاش و قاچاق مواد مخدر افزایش داشته است. (۱۶)

این در حالی است که نیروهای غربی که پس از ۱۱ سپتامبر در افغانستان و پاکستان حضور نظامی پیدا کرده‌اند به تمامی اوضاع و احوال سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و حتی به مناطق کشت خشخاش و محل‌های تبدیل مواد مخدر آشنایی کامل دارند، به همین خاطر می‌توانند در کمترین زمان نسبت به انهدام مناطق کشت، برچیدن لابراتوارهای تولید مواد مخدر و دستگیری عناصر اصلی و دخیل در کشت، تولید و قاچاق مواد مخدر اقدام نمایند.

فراتر از این باید اذعان کرد غربی‌ها علی‌رغم ادعاهای خود در مقابله با مواد مخدر، از روند تولید مواد مخدر در افغانستان که قریب یک دوم از آن مواد تولیدی وارد ایران می‌شود، نه تنها کاملاً بی‌تفاوتند، بلکه احساس توفیق اجباری هم دارند، چرا که این وضعیت از سویی موجب سرگرم شدن بیش از پنجاه هزار نفر از نیروهای پلیس در مقابله با مواد مخدر و از سوی دیگر گسترش اعتیاد و آلوده و منفعل شدن اقشار جوان و فعال ایران می‌شود که به وجود آمدن چنین شرایطی، در راستای تأمین اهداف دشمنان ایران اسلامی است.

ر. استفاده ابزاری قدرت‌های جهانی از مواد مخدر علیه کشورهای مخالف با هدف ضعیف کردن و جلوگیری از رشد و توسعه آنها

اقدام به کشت خشخاش در جوار ایران خصوصاً در استانهای فراه و نیمروز در افغانستان و همچنین

تاثیر قاچاق مواد مخدر بر شکل گیری چالش های منطقه ای در حوزه اکو ◇

در استانهای هم مرز با ایران از اتفاقات ژئوپلتیکی است که به طور حساب شده در همسایگی ایران روی می دهد. در سال های گذشته در استان های مذکور کشت خشخاش انجام نمی شد، بلکه همواره عمده کشت خشخاش افغانستان در ولایات هلمند، ننگرهار، ارزگان صورت می گرفت. این رویداد به نظر می رسد در راستای تحقق اهداف و خواسته های قدرت های مستقر در افغانستان است تا از این طریق بتوانند مزاحمت بیشتری برای جمهوری اسلامی فراهم نمایند.

ز. باز تولید قدرت در قالب شبکه های بزرگ مواد مخدر

وقتی که تشکیلات قاچاق در قالب گروه های کوچک شکل گرفت و به صورت سازمان یافته عمل کرد، آن هنگام همین گروه ها برای رسیدن به سود و قدرت بیشتر، فعالیتشان را در قالب شبکه های بزرگتر و در سطح وسیع دنبال می کنند. در چنین شرایطی است که اهداف قاچاقچیان از مساله مالی فراتر رفته و وارد حوزه قدرت و سیاست شده و بعضاً در مقام ایجاد مزاحمت علیه حاکمیت بر می آیند. برای نمونه می توان به چند مورد زیر اشاره کرد:

۱) قاچاقچیان ایرانی تاکنون شرارت های متعددی علیه نیروهای مسلح خصوصاً ناجا، برخی ادارات دولتی، راهبندی، گروگانگیری، آدم ربایی و به شهادت رساندن تعداد زیادی از مأموران مبارزه با مواد مخدر به صورت گروهی مرتکب شده اند؛ از جمله ۱۹ نفر شهدای کمیته انقلاب اسلامی سابق در سال ۱۳۶۱؛ ۴۰ نفر در نصرت آباد زاهدان؛ ۶۰ نفر در همان منطقه در سال ۱۳۷۱؛ ۱۳ نفر در کرمان؛ ۳۶ نفر در روستای گورناک ایرانشهر در سال ۱۳۸۷ (۱۷).

۲) در خصوص افغانستان نیز همواره بسیاری از دولتمردان این کشور در کار قاچاق مواد مخدر دست داشته اند.

۳) در پاکستان بسیاری از گروه های قاچاق در مناطق قبایلی با خرید و فروش سلاح به صورت خودمختار عمل می کنند و در مقابل حاکمیت می ایستند.

ژ. حساسیت کشورهای خارجی نسبت به ورود مسافران کشورهای عضو اکو مخصوصاً اتباع

ایرانی

با توجه به بالا رفتن سطح تولید و قاچاق مواد مخدر در منطقه اکو، ضریب حساسیت کشورهای همسایه به ورود مسافران کشورهای منطقه در زمینه مواد مخدر بسیار زیاد شده است و این موضوع در خصوص مسافران ایرانی، به دلیل همجواری با کانون تولید و ترانزیت مواد مخدر، بیش از پیش نمایان است.

در این خصوص سردار حسین آبادی، رئیس پلیس مبارزه با مواد مخدر با اشاره به انتقال مواد مخدر توسط زائران و حجاج، هشدار داد: «پلیس با تمام شگردهای انتقال مواد مخدر از سوی زائران آشناست، بر همین اساس کوچکترین موادی که از سوی زائران حمل می شود، شناسایی و توقیف می شود.» حسین آبادی گفت: «زائران از انتقال مواد مخدر به کشور عربستان خودداری کنند، زیرا در صورت کشف در فرودگاهها، گذرنامه آنان به مدت ۵ سال توقیف و از خروج آنها جلوگیری به عمل خواهد آمد.» وی همچنین عنوان نمود: «در شرایط فعلی حساسیت کشورهای همسایه نسبت به مسافران ایرانی در زمینه مواد مخدر صنعتی بسیار زیاد شده است، زیرا با ایجاد بازار مصرف در کشورهای مالزی، اندونزی، تایلند، چین، ژاپن و نیوزیلند، نحوه انتقال مواد از سوی قاچاقچیان از طریق زمینی به سمت سوریه و سپس کشورهای آسیای جنوب شرقی تغییر یافته است.» (۱۸)

حسین آبادی در این زمینه از دستگیری ۵۰ ایرانی به جرم حمل و مواد مخدر شیشه به کشورهای جنوب شرقی آسیا به ویژه مالزی، تایلند، اندونزی و چین، تنها در دو ماهه منتهی به بهمن ۱۳۸۸ خبر داد. رئیس پلیس مبارزه با مواد مخدر گفت: «پلیس اکثر کشورها از جمله ترکیه، در خصوص حمل مواد مخدر توسط ایرانیان بسیار جدی و حساس برخورد می کنند.» وی همچنین از وجود ۶۴ زندانی مواد مخدر در کشور قطر خبر داد و اذعان نمود از مجازات شدید آنها در این کشور بسیار متعجب گردیده است. (۱۹)

س. پیوند قاچاق مواد مخدر با سیاست و سیاستمداران در منطقه

چنانکه گفته شد از آنجا که هدف سیاستمداران رسیدن به قدرت است و از آنجا که هزینه های رقابت

تأثیر قاچاق مواد مخدر بر شکل‌گیری چالش‌های منطقه‌ای در حوزه اکو

در این زمینه بالاست، و تأمین آن از طریق چرخه اقتصادی کشورها میسر نیست، لذا این موضوع عامل پیوند آن‌ها با سازمان‌ها و باندهای قاچاق بین‌المللی را فراهم می‌سازد. به همین خاطر است که سازمانها و باندهای قاچاق در سیاست نفوذ مؤثر دارند. دولت‌ها و کشورهایی که به نوعی با قاچاق مواد مخدر در ارتباط هستند را می‌توان به دو دسته تقسیم کرد:

۱) دولت‌هایی که آشکارا با قاچاقچیان ارتباط دارند. در این کشورها، قاچاقچیان در مراکز دولتی و سیاست و تصمیم‌گیری‌ها مؤثر هستند و کارتل‌ها و باندهای قاچاق بین‌المللی مواد مخدر از طریق عوامل خود در دولت‌ها و تصمیم‌گیرندگان این دسته از کشورها نفوذ کرده‌اند. به عنوان مثال کشورهای پاکستان و افغانستان از جمله کشورهای منطقه‌اند که به نوعی موضوع مواد مخدر با قدرت سیاسی آنها در هم آمیخته است.

خطر این دسته از کشورها که اصطلاحاً کشورهای مولد مواد مخدر^۱ نامیده می‌شوند، در امر قاچاق بین‌الملل مواد مخدر در صحنه جهانی پوشیده نیست و با تنوع جغرافیایی که در آسیا، آسیای میانه، آفریقا و آمریکای لاتین دارند و امکانات و تسهیلات لازم را برای تولید، ترانزیت و قاچاق مواد مخدر فراهم می‌نمایند، عملاً هرگونه تلاش بین‌المللی را برای مبارزه با پدیده جهانی قاچاق مواد مخدر بی‌اثر یا حداقل کم‌اثر کرده‌اند و نگاه بدبینانه اینکه بقای برخی از این کشورها و اقتصاد آنها بر پایه منافع حاصله از قاچاق و ترانزیت مواد مخدر استوار است. کشورهای واقع در آمریکای لاتین و کشورهای مستقر در مثلث طلایی نیز از جمله کشورهایی هستند که در عرصه اقتصاد کلان، قاچاق مواد مخدر با سیاست آنها در هم آمیخته است.

اما نمونه روشن و بارز پیوند کشورها با مواد مخدر در حوزه اکو را می‌توان در افغانستان مشاهده کرد. ارتباط تولید و تجارت مواد مخدر با سیاست به گونه‌ای است که حیات اقتصادی و تداوم حاکمیت قومیت‌ها به آن وابسته است و گروه طالبان، قاچاق مواد مخدر را برای تأمین هزینه‌های جنگ‌های داخلی و نیاز مالی دنبال می‌کند.

در پاکستان، نخست وزیر سابق این کشور، برای تأمین هزینه‌های تبلیغاتی‌اش به قاچاقچیان بزرگ مواد مخدر وابسته بوده، علیرغم اینکه در این کشور مجازات‌های سخت از جمله اعدام علیه قاچاقچیان

^۱ - Narco- States

اعمال می‌شود، یک پنجم از کل صادرات ۷/۲ میلیارد دلاری پاکستان به عواید ناشی از صادرات مواد مخدر مرتبط می‌شود. (۲۰) نقش پدیده مواد مخدر در بقیه کشورهای منطقه را نیز نمی‌توان به عنوان یک عامل تأثیرگذار نفی نمود.

۲) دولتهایی که قاچاقچیان بین‌المللی در آن نفوذ دارند: در این کشورها کارتل‌ها و باندهای بین‌المللی قاچاق مواد مخدر به درون دولت‌ها و تصمیم‌گیرندگان دسترسی دارند و اخبار و اطلاعات لازم را از طریق افراد نفوذی به دست می‌آورند و در اثر دسترسی و نفوذ، سال‌ها در حاشیه امن و سایه سیاسی رهبران سیاسی و با نفوذ این کشورها باقی می‌مانند. این نفوذ و دسترسی به درجه و وضوح دسته‌بندی‌های اول نیست، بلکه غیرمستقیم انجام می‌گیرد.

به هر حال جنبه سیاسی قاچاق بین‌المللی مواد مخدر خود عاملی است که در بین دولت‌ها، سازمان‌ها و افراد درگیر با موضوع مواد مخدر چالش‌هایی را ایجاد کرده است. در واقع می‌توان گفت که اگر این چالش‌ها نبود و اگر عامل سیاسی و اقتصادی در این میان ایفای نقش نمی‌کرد، سازمان‌های مافیایی و تبهکار و باندهای بین‌المللی قاچاق، نمی‌توانستند سوء مصرف و قاچاق بین‌المللی مواد مخدر را در جهان گسترش دهند تا حدی که سازمان‌های بین‌المللی درگیر با این پدیده آن را برای جهان خطرناک و به صورت یک بحران برای آینده پیش‌بینی کنند.

ش. مواد مخدر و تنش سیاسی با همسایگان

در اوایل سال ۱۳۸۹ و به دنبال اعدام چند تن از شهروندان افغانستان در ایران، تعدادی از اعضای مجلس نمایندگان این کشور لب به اعتراض گشوده، از حکومت افغانستان خواستار پیگیری و حمایت از حقوق اتباع خود در کشورهای همجوار گردیده و از حکومت ایران خواهان توقف جدی روند اعدام‌ها شدند.

در نهایت مجلس نمایندگان، به وزارت خارجه افغانستان وظیفه پیگیری موضوع را سپرد. هیأت اعزامی افغانستان، پس از بررسی و دیدار با مسئولین جمهوری اسلامی ایران، اعلام نمود که علیرغم گزارش‌های واصله مبنی بر اعدام چهل و پنج نفر، تنها شش نفر بر اساس قوانین ایران به دلیل جرایم مواد مخدر اعدام گردیده‌اند.

به دنبال آن بخشی از رسانه‌های خبری افغانستان به شکلی سؤال برانگیز و گسترده به آن پرداخته و کوشش نمودند آن را اعدام جمعی از مهاجرین افغانی مقیم ایران عنوان کنند. از آن پس به صورت پراکنده در ولایات مختلف افغانستان و از جمله در کابل، راهپیمایی‌هایی در برابر نمایی‌های سیاسی جمهوری اسلامی ایران، به ظاهر از طرف نهادهای موسوم به شورای همبستگی ملی، سازماندهی و تحت عنوان حمایت از مهاجرین و محکومیت اعدام شهروندان افغان در ایران، شعارهایی علیه جمهوری اسلامی ایران مطرح گردید و حتی پرچم ایران به آتش کشیده شد و این موضوع تا بدانجا رسید که روابط حسنه و برادرانه دو کشور را متشنج ساخت.

نسبت به تجارت مواد مخدر در منطقه دو تلقی وجود دارد. در برخی کشورهای منطقه مانند ایران، خرید و فروش، انتقال و پخش آن جرم غیرقابل عفو تلقی می‌شود، در حالی که در برخی کشورهای دیگر مانند افغانستان و تا حدودی در کشور پاکستان یکی از عواید و کاسبی‌های حلال برای بخش قابل توجهی از مردم محسوب می‌شود. البته همین امر نیز در بعضی از استان‌های مرزی ایران که برادران اهل سنت اکثریت جمعیت آنها را تشکیل می‌دهند و زمینه اشتغال محدود است به همان شکل افغانستان و پاکستان به عنوان منبع کسب و کار تلقی می‌شود.

ایران کسی را که با مواد مخدر سر و کار دارد مجرم و جنایت کار می‌داند، اما افغان‌ها تولید کنندگان را مجرم نمی‌دانند و عذر فروشندگان را به این نیت که از سر ناچاری به این کار دست زده‌اند، می‌پذیرد. ایران برای کسی که مسئول فروش یا انتقال ۳۰ گرم کریستال یا هروئین شناخته شود خواه ایرانی باشد یا تبعه کشور دیگر مجازات اعدام را در نظر گرفته و بدون هیچ دغدغه‌ای احکام را به مرحله اجرا می‌گذارد، در حالی که دولت افغانستان به خاطر فروش یا انتقال صد تن کریستال هم کسی را به اعدام محکوم نمی‌کند و حداکثر ۱۶ سال حبس در نظر می‌گیرد.

با این تفاوت دیدگاه و احکام قانونی، طبیعی است که در فضای کشورهای منطقه، قضاوت‌های متفاوتی در برخورد با پدیده مواد مخدر و قاچاقچی وجود داشته باشد. بسیاری از کسانی که انتقال مواد مخدر به ایران را شغل خود قرار داده‌اند، نه تنها آن را کار خلافی تلقی نمی‌کنند بلکه درگیری با مرزبانان و پلیس ایران را حق خود دانسته و کسانی را که در این راه کشته می‌شوند، شهید می‌دانند. لازم به ذکر است که چون اغلب قاچاقچیان افغان و پاکستانی و ایرانیان مرزنشین از مسلمانان اهل

سنت هستند، در درگیری با مرزبانان و افسران مبارزه با مواد مخدر ایران که شیعه هستند از کشتن و شهید کردن آنها خوفی ندارند، بلکه به علت نفوذ عقاید وهابیت و شیعه در اعتقادات دینی خود، آن عملی را خوب و صواب تلقی می کنند. در حالی که برخی دیگر از کشورهای منطقه مانند ایران، دست داشتن در کشت، تولید و قاچاق و پخش مواد مخدر را جرم (نه شغل) تلقی کرده و بی سامانی و بی قانونی در برخی کشورها را ملاک عمل برای کشور خود قرار نمی دهند. (۲۱)

در هر حال به نظر می رسد برگزاری سلسله تظاهرات پیش گفته، تنها به خاطر حمایت از شهروندان افغانی نبوده و انگیزه های سیاسی دیگری در ورای آن به بهانه اعدام قاچاقچیان مواد مخدر پنهان باشد. احتمالاً این موضوع پاسخ و واکنشی باشد به انتقاد رئیس جمهور ایران از عملکرد غربی ها که چندی پیش در سفر به این کشور بیان شد.

به هر حال مواد مخدر از موضوعاتی است که علاوه بر اختلاف کشورهای منطقه بر سر تفسیر آن از زوایای گوناگون فرصتی را به دست کشورهای بیگانه داده تا هر از چند گاهی به بهانه های واهی و در راستای اهداف خود، از آن بهره برداری سیاسی نموده و نسبت به دخالت در امور منطقه اقدام نمایند.

ص. باز شدن دروازه کشور افغانستان و اخیراً پاکستان بر روی مؤسسات و شرکت های تجاری و سازمان های غیردولتی شخصی

علاوه بر آنچه بیان شد، افزایش رایزنی های وسیع مقامات کشورهای خارجی در امور مختلف را می توان از جمله افزایش و علل گسترش قاچاق مواد مخدر در منطقه به شمار آورد.

ض. استفاده از مواد مخدر به عنوان اهرم فشار

استفاده از مواد مخدر به عنوان اهرم فشار عملی بود که کشورهای اروپایی برای تعلیق غنی سازی اورانیوم در ایران از آن استفاده نمودند. اروپایی ها تهدید کردند، اگر ایران غنی سازی را معلق نکنند، کمک های خود به این کشور را برای مبارزه با قاچاق مواد مخدر قطع خواهند کرد. این در حالی است که در طول سال های گذشته، اروپایی ها کمترین کمک ها را در این زمینه به ایران نموده اند و خود برنده اصلی مبارزه ایران با قاچاق و ترانزیت مواد مخدر می باشند، زیرا اقدامات ضد قاچاق ایران، عملاً مانع از رسیدن

بخش اعظم مواد مخدر به اروپا می‌شود.

طبق مقررات و توافقات بین‌المللی، مبارزه با مواد مخدر بر دوش همه کشورهای عضو جامعه ملل گذارده شده و در این میان مقرر گردیده است، کشورهایی که در خط مقدم مبارزه با مواد مخدر هستند، از کمک‌های مالی، فنی و اطلاعاتی سایرین بهره‌مند شوند، زیرا درافتادن با مافیای جهانی مواد مخدر، کار یک یا چند کشور خاص نیست. (۲۲)

ط. نفوذ قاچاقچیان مواد مخدر در مراکز قدرت (آسیای مرکزی)

به گفته دکتر الکساندر کنیازاف^۱، مدیر شعبه پژوهشگاه جامعه همسو در قرقیزستان، «روند مبارزه با مواد مخدر در آسیای مرکزی از ویژگی‌های خاصی برخوردار می‌باشد.» از نگاه وی، «ویژگی نخست، نقش گروه‌های قدرت، دوم جایگاه مناسب منطقه برای ترانزیت مواد مخدر از افغانستان، سوم سیاست آمریکا در افغانستان و آسیای مرکزی در دهه ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۰ میلادی می‌باشد.» وی عقیده دارد: «در نظام‌های سیاسی کنونی در آسیای مرکزی، همانند جوامع سنتی، نوعی دوگانگی در قدرت احساس می‌شود. قدرت نخست ساختارهای سیاسی و رسمی است. قدرت دوم گروه‌هایی که از پشت پرده زمام امور را در دست دارند و مدیریت کشور با آنهاست.» وی عقیده دارد: «پس از فروپاشی شوروی، در هر پنج جمهوری آسیای مرکزی، قزاقستان، ازبکستان، ترکمنستان، تاجیکستان و قرقیزستان نظام‌های شبه فئودالی قومی و قبیله‌ای برقرار شد که منافع خانوادگی خود را بر منافع ملی و منطقه‌ای ترجیح می‌دهند. به دلیل توجه به منافع محدود خانوادگی تعدادی از عناصر جنایی نیز در زمره بستگان این گروه‌ها وارد شبکه تصمیم‌گیری شدند. چنانچه در تاجیکستان، پس از به قدرت رسیدن دولت فعلی این کشور در مراحل اولیه تعدادی از افراد وابسته به مافیای جنایی حتی در سمت‌های مهم سیاسی، اقتصادی، نظامی و امنیتی گمارده شدند. در قرقیزستان نیز ما شاهد این روند بوده‌ایم که البته به میزان نفوذ محافل مافیایی در قدرت سیاسی و اقتصادی تاجیکستان نمی‌باشد.» وی می‌گوید: «عامل اصلی مؤثر در شکل‌گیری طبقه جنایی حاکم در کشورهای آسیای مرکزی، ادامه بحران در افغانستان می‌باشد، زیرا جنگ و درگیری‌ها افغانستان را به بزرگترین تولیدکننده مواد مخدر در جهان تبدیل کرده و منافع

^۱ - Alejandro Knyazaf

مافیای منطقه و قدرت های فرامنطقه ای با تولید مواد مخدر در افغانستان به هم گره خورده است.» او می افزاید: «روند تولید هروئین در افغانستان و ترانزیت آن از قلمرو آسیای مرکزی پس از فروپاشی اتحاد شوروی به شدت افزایش یافت. زیرا با فروپاشی شوروی سیستم واحد حفاظت از مرزها از بین رفت و در این میان طی سال ها و تا زمان تشکیل ساختارهای گمرک ملی در کشورهای منطقه اکثر مناطق مرزی تقریباً بدون کنترل رها شده بود. ... کنیازاف ادامه می دهد در روند ترانزیت مواد مخدر از افغانستان به آسیای مرکزی، ساختارهای قدرت نیز مشارکت می کردند، آنها با دریافت سهم خود از این تجارت پر سود، موظف به تأمین امنیت قاچاقچیان در مسیرهای ترانزیتی بودند.» اکثر کارشناسان عدم مبارزه جدی ساختارهای قدرت با قاچاقچیان مواد مخدر را علت اساسی گسترش ترانزیت مواد مخدر و اعتیاد در ترکمنستان عنوان می نمایند. از این رو فساد و رشوه خواری در ساختارهای قدرت این کشور ریشه دوانده و به نظر می رسد افسران و کارمندان این نهادها، خود در قاچاق هروئین دست دارند. چنانچه در سال ۱۹۹۷ میلادی گفته شد ناربايف^۱ دادستان استان لباب این کشور شخصاً در قاچاق مواد مخدر دست داشته و هنگام دریافت بسته هروئین دستگیر شده است. چندی بعد سه کارمند اداره کمیته امنیت ملی ترکمنستان در استان مرو، به اتهام مشارکت در قاچاق مواد مخدر دستگیر شدند.

بر اساس برخی گزارش ها افسران ارشد و کارمندان مسئول در ساختارهای قدرت ترکمنستان در قاچاق مواد مخدر دست دارند. حتی در مواردی بخشی از مواد مخدر کشف و ضبط شده که می باید نابود شود، به سرقت می رود و به بهانه ارسال آن به مراکز داروسازی و استفاده در مراکز پزشکی به کشورهای خارجی قاچاق می شود. در دوران حکومت صفر مراد نیازف، رئیس جمهور قبلی این کشور برخی از رسانه های خبری حتی دست داشتن وی را در قاچاق مواد مخدر مطرح می کردند. مسأله فساد رهبران سیاسی در نظام های حکومتی کشورهای آسیای مرکزی چیز تازه ای نیست و نباید باعث تعجب گردد. مسأله فساد این رهبران سیاسی خاص یک کشور نیست، اصلاً رهبران سیاسی با حمایت و همکاری گروه های مافیایی و قاچاقچیان مواد مخدر بر کرسی های سیاسی تکیه می زنند، بدین ترتیب هم رهبران این کشورها به فرد با نفوذی در داخل نظام تبدیل شده و هم اعضای گروه مافیا و باندهای قاچاق از لبه تیز شمشیر حاکمان نظام ها در امان می مانند. در این حال برخی از نمایندگان گروه های مخالف دولت

^۱ - Narbayf

تأثیر قاچاق مواد مخدر بر شکل گیری چالش های منطقه ای در حوزه اکو ◇

ترکمنستان مدعی‌اند، همه ساله ۸۰ تن مواد مخدر که بخش عمده آن را هروئین تشکیل می‌دهد، با مشارکت مسئولین سیاسی دولت عشق آباد از قلمرو این کشور ترانزیت می‌شود. اما خدای بردی آرازاف، رئیس سابق بانک مرکزی ترکمنستان معتقد است، میزان مواد مخدر ترانزیتی از قلمرو این کشور، سالیانه به ۱۲۰ تن می‌رسد.

زمانی بوریس شیخ مراداف، وزیر امور خارجه اسبق ترکمنستان، نیز گفته بود، تمام روند انتقال مواد مخدر در قلمرو این کشور تحت کنترل کمیته امنیت ملی آن قرار دارد. (۲۳)

ظ. نفوذ کارتل‌های مواد مخدر در ساختار برخی کشورهای منطقه و تمایل نداشتن اعضا به ادامه همکاری در قالب اکو و یا سازمان‌های دیگر

جمهوری‌های آسیای مرکزی عضو سازمان‌های اکو و نیز همکاری شانگهای هستند، اما توسعه نفوذ کارتل‌های مواد مخدر در این کشورها تا حدودی باعث شده که دیگر اعضای این سازمان‌های منطقه‌ای، کمتر تمایل به عضویت کامل در این سازمان‌ها داشته باشند و آنها به مرور در منطقه دچار انزوا می‌گردند. از آنجایی که کشورهای آسیای مرکزی به علت عدم دستیابی به دریای آزاد مجبور به استفاده از مسیرهای ترانزیت می‌باشند، این ایزوله شدن می‌تواند، عقب ماندگی اقتصادی آنها را تشدید نماید.

ع. مواد مخدر بهانه‌ای برای نقض حاکمیت کشورها توسط بیگانگان

دخالت کشورهای بیگانه و نقض حاکمیت کشورها به بهانه مبارزه با مواد مخدر از دیگر چالش‌های منطقه است. از جمله این موارد می‌توان به عملیات مشترکی که توسط آمریکا و روسیه در آبان ماه ۸۹ در استان ننگرهار در شرق افغانستان انجام شد اشاره کرد. در این زمینه رئیس جمهور افغانستان این اقدام را نقض حاکمیت افغانستان دانسته و به شدت به آن واکنش نشان داد. دفتر کرزای پیش از این در بیانیه‌ای اعلام کرده بود هیچ سازمان یا مؤسسه‌ای حق ندارد بدون اجازه و موافقت دولت اسلامی افغانستان، چنین عملیات نظامی داخل خاک این کشور انجام دهد. در این بیانیه با محکوم کردن این اقدام آمده است که چنین عملیات یک جانبه‌ای نقض آشکار حاکمیت افغانستان و همچنین قوانین بین المللی است و هر گونه تکرار آن با واکنش مقتضی ما روبه‌رو خواهد شد. با این حال یک مقام بلند پایه

در هیأت دمیتری مدودف، رئیس جمهور روسیه، در این زمینه اعلام کرد، وزارت کشور افغانستان در این عملیات مشارکت داشته است. وی افزود بر اساس توافق بین دو کشور که اجازه حضور مشاوران روس را در جریان عملیات مبارزه با مواد مخدر در افغانستان می دهد، ما فقط به عنوان مشاور عمل کردیم. وی خاطر نشان کرد چهار مقام مبارزه با مواد مخدر از روسیه در این عملیات شرکت داشته اند. (۲۴)

غ. جنبه سیاسی دادن به موضوع مواد مخدر توسط بیگانگان برای رسیدن به اهداف سیاسی در منطقه

در سحرگاه مورخ ۸۹/۱۱/۹ یک نفر قاچاقچی مواد مخدر به نام زهرا بهرامی فرزند علی، به اتهام فروش و نگهداری مواد مخدر، در ایران به دار مجازات آویخته می شود. نامبرده عضو یک باند بین المللی ترانزیت مواد مخدر بوده که با همکاری رابط هلندی خود، از آن کشور کوکائین به ایران قاچاق می کرده و به واسطه مشارکت با این باند، طی دو مرحله کوکائین به داخل ایران منتقل و توزیع نموده است. در بازرسی از منزل وی نیز که پیشتر به اتهام ارتکاب جرائم امنیتی دستگیر شده بود، ۴۵۰ گرم کوکائین و ۴۲۰ گرم تریاک کشف شده و در تحقیقات صورت گرفته مشخص می شود ۱۵۰ گرم کوکائین نیز به فروش رسانده است. با انتشار حکم خبر اعدام این زن قاچاقچی از سوی دادستانی تهران، که قبلاً به تأیید دادستانی کل کشور رسیده بوده است؛ برخی از رسانه ها و سایت های غربی و ضد نظام ایران، در اقدامی هماهنگ سعی می نمایند رنگ و بوی سیاسی و حقوق بشری به موضوع دهند.

شبکه تلویزیونی یورونیوز^۱ این اتهام را ساختگی و سایت هایی نظیر ایران گلوبال، گویا نیوز نیز تلاش کردند القاء نمایند زهرا بهرامی قاچاقچی نبوده و تنها در ۶ دیماه معترض بوده است. این در حالی است که سخنگوی وزارت امور خارجه ایران، قبل از اجرای حکم، با اشاره به فشارهای کشورهای غربی گفت: «اخیراً موضوع حقوق بشر را به صورت هدفمند و با اهداف سیاسی در دستور کار قرار داده اند تا پرونده هایی که به هیچ وجه ارزش طرح به عنوان مساله سیاسی ندارند و چارچوب آنها کاملاً حقوقی است، مانند پرونده سکینه آشتیانی که با یک پرونده جنایت و خیانت درگیر است، و پرونده زهرا بهرامی که متهم مواد مخدر است، به عنوان مواردی سیاسی به منظور فشار بر نظام و مردم مطرح سازند.» وی

^۱ - Euro News

تاثیر قاچاق مواد مخدر بر شکل‌گیری چالش‌های منطقه‌ای در حوزه اکو

می‌افزاید: «البته پاسخ ما در برابر آنها کاملاً مشخص است و اجازه ندارند که در امور داخلی ما دخالت کنند و در جریان محاکمه، قوه قضاییه ما کاملاً مستقل است و حتماً با رعایت همه ضوابط و عدالت حکم نهایی را درباره این افراد صادر خواهد کرد.» (۲۵)

در واقع حضور فعال گروه‌های سیاسی و یا افراد با نفوذ سیاسی در دستگاه‌های حکومتی که دارای ارتباطات قوی با سران مافیا و قاچاقچیان مواد مخدر در بیرون از مرزهای کشورهای عضو سازمان اکو هستند و به همین نسبت سران مافیا و رؤسای گروه‌های قاچاق مواد مخدر با قدرت‌های بزرگ فرامنطقه‌ای هماهنگ و همراه هستند، هر زمان یکی از این سران و یا نماینده منطقه‌ای و یا رهبر گروه توزیع مواد مخدر این گروه‌ها در کشوری از این منطقه به دام بیافتد و محکوم به حبس یا اعدام شوند، قدرت‌های فرامنطقه‌ای برای به چالش کشیدن این حکومتها، مسأله حبس یا اعدام این گونه افراد را به طور گسترده پوشش خبری داده و مدعی نقض حقوق بشر در این کشورها می‌شوند. در واقع آنها به دنبال استفاده سیاسی از این وقایع در کشورهای عضو اکو و ایجاد تنش‌های سیاسی در منطقه می‌باشند.

ف. جاذبه‌های توریستی کشورهای منطقه و مشکل مواد مخدر

قدمت تاریخی کشورهای منطقه و وجود جاذبه‌های توریستی فراوان باعث شده تا کشورهای عضو اکو هزینه زیادی برای جلب توریست انجام دهند، اما قرار گرفتن در همسایگی بزرگترین کانون کشت و تولید مواد مخدر در جهان و قرار گرفتن در مسیر ترانزیت و قاچاق مواد مخدر باعث بالا رفتن رشد اعتیاد و به دنبال آن شکل‌گیری گروه‌ها و باندهای تبهکار در برخی مناطق و شهرها شده، و چهره زشتی را در نظر بیننده ترسیم می‌نماید، که هم ترس و وحشت مردم، گردشگران و توریست‌ها را به دنبال داشته و هم از این بابت ضربه اقتصادی بالایی را به درآمد کشورهای منطقه که میلیون‌ها دلار هزینه تبلیغاتی جذب توریست و جهانگرد نموده‌اند وارد می‌سازد.

به عنوان نمونه، استان هرمزگان، یکی از مناطق توریستی و دارای جاذبه‌های فراوان گردشگری کشور و همجوار با پاکستان از راه دریا، در سال ۸۸ شاهد کشف ۹۵ هزار کیلوگرم انواع مواد مخدر بوده است. همچنین بنا به اظهار سردار علی آخوندی فرمانده نیروی انتظامی استان، در این سال ۲۹۸۵ نفر در این زمینه دستگیر، ۲۱۵ باند ترانزیت مواد مخدر شناسایی و منهدم شده و تعداد ۷۹۸ دستگاه وسیله

◇ تاثیر قاچاق مواد مخدر بر شکل گیری چالش های منطقه ای در حوزه اکو

نقلیه و انواع شناور توقیف گردیدند. بنا بر گزارش های موجود سالانه ۳۰ درصد مواد مخدر تولید و توزیع شده در جهان، در ایران کشف می شود. (۲۶)

در همین زمینه اسپنتا^۱، رئیس شورای امنیت ملی افغانستان، در نشست بین المللی مسئولان عالی امور امنیتی در شهر سوچی فدراسیون روسیه، ضمن انتقاد از عدم مبارزه جدی جامعه جهانی با مواد مخدر، هراس افکنی و مواد مخدر را دو روی یک سکه دانست و گفت میان تولید مواد مخدر و باقی ماندن هراس افکنی در منطقه رابطه مستقیم وجود دارد. (۲۷)

ق. قاچاق مواد مخدر و تخریب آثار باستانی منطقه

قدمت تاریخی کشورهای عضو اکو و دارا بودن اماکن و ابنیه های تاریخی فراوان، موقعیت منحصر به فردی را برای این منطقه در سطح جهان موجب شده است، به طوری که باندهای مواد مخدر به گونه ای عمل کرده اند که اینک سرقت اشیاء و آثار باستانی و تخریب این اماکن در سطح کلان توسط گروه های تبهکار و سازمان یافته از جمله دخیل در قاچاق مواد مخدر بر کسی پوشیده نیست. در سطح خرد نیز قاچاقچیان خرده پا و معتادین به مواد مخدر که به دنبال کسب پول های بادآورده برای تهیه مواد مصرفی خود هستند، اقدام به سرقت و تخریب اماکن تاریخی و باستانی منطقه می نمایند. همچنین استفاده از این اماکن به عنوان سرپناه توسط معتادین، و یا محلی برای مخفی نمودن مواد مخدر از جمله مواردی است که کشورهای منطقه را با چالش در این زمینه روبه رو ساخته و تمایل گردشگران را برای بازدید از این مناطق می کاهد.

ک. تغییر الگوی جهانی مصرف مواد از طبیعی به صنعتی و افزایش جرایم مرتبط به آن در منطقه

چند سالی است که مافیای مواد مخدر ترویج و گسترش ماده افیونی را از سنتی به مدرن تغییر داده و جامعه و جوانان را به سمت مصرف انواع مواد شیمیایی هدایت می کند. به گونه ای که امروز ما شاهد مصرف شیشه، کراک، کریستال، اکستازی و انواع قرص های روانگردان در میان جوانان هستیم.

^۱ - Spanta

تغییر الگوی مصرف مواد مخدر از طبیعی به صنعتی و شیمیایی، در شرایط کنونی و با توجه به حجم بالای معتادین در منطقه، می‌تواند چالش بزرگ و جدی در گرایش نوجوانان و جوانان به مواد مخدر نوین و آسیب‌پذیری آنها محسوب شود. در حال حاضر حدود ۱۶۰۰ نوع مواد صنعتی و شیمیایی مخدر در جهان تولید می‌شود که متأسفانه برخی از انواع آن وارد منطقه نیز شده است. دکتر تهمینه باهر رئیس دفتر تحقیقات پلیس مبارزه با مواد مخدر ناجا بیان می‌کند: «اکثر قرص‌های اکستازی موجود در منطقه و از جمله ایران تقلبی و بسیار خطرناک هستند. وی می‌گوید، تنها ۱۳ درصد از قرص‌ها، دارای روانگردان می‌باشند و اکثراً دارای مواد شیمیایی و سرطان‌زا هستند و اکثر این قرص‌ها در آزمایشگاه‌های هلند و بلژیک تولید می‌شوند.» (۲۸)

سادگی ابزار مصرف و نیز کاهش زمان آن سرخوشی و شادابی کاذب از ۲۴ ساعت به ۲ تا ۴ ساعت به فراگیری و گسترش این مواد در منطقه کمک زیادی نموده است. بنابر مدارک موجود، افزایش میزان کشفیات و نیز افراد دستگیر شده در این خصوص از جمله در ایران و ترکیه در چند سال اخیر بر صحت موضوع دلالت دارد.

به طور مثال: یکی از مباحث مطرح شده در حاشیه نشست رؤسای پلیس مبارزه با مواد مخدر ایران و ترکیه، بحث مواد مخدر صنعتی سرازیر شده به سمت ایران و ترکیه از سوی کشورهای غربی بود. همچنین سردار حسین آبادی رئیس پلیس مبارزه با مواد مخدر کشور، از دستگیری تعدادی ایرانی در استانبول و در رابطه با مواد مخدر صنعتی خبر داد. (۲۹) بدون شک به دنبال افزایش مصرف مواد صنعتی و آثار و پیامدهای زیانبار آن بر روی روان افراد، که بیشتر از مواد مخدر طبیعی است، شاهد افزایش جرائم مرتبط از جمله درگیری‌ها، سرقت و قتل در ایران و منطقه اکو خواهیم بود.

گ. مواد مخدر و تهدیدات معلولین در منطقه

مشکلات روحی، روانی و برخی مشکلات جسمی و معلولیت‌ها، عامل مهمی برای گرایش افراد به مصرف مواد مخدر ایجاد کرده است. از آنجا که کشورهای منطقه اکو، هر یک به نوبه خود و به دلایل مختلف مدتی را در جنگ سپری نموده‌اند و از این بابت خسارات زیادی را متحمل گردیده‌اند، لذا احتمال خطرات ناشی از گرایش به مصرف مواد مخدر در حوزه اکو نسبت به سایر مناطق جهان بیشتر است.

بنابراین لازم است کشورهای منطقه نسبت به اتخاذ تدابیر خاص برای حفظ سرمایه‌های عظیم خود (اعم از نوجوانان، جوانان، مردان و زنان)، اقدام لازم به عمل آورند. در این خصوص اصلاح نگرش افراد درباره اعتیاد به مواد مخدر، از نگرش مثبت به منفی، می‌تواند از گرایش و ابتلای افراد آسیب دیده و معلول به اعتیاد جلوگیری کند.

ایران با داشتن حدود نیم میلیون نفر جانباز با درجات مختلف، (۳۰) نیازمند توجه و تحقیق جدی برای حل مشکلات این قشر که سرمایه‌ها و سندهای زنده انقلاب و جنگ تحمیلی‌اند، می‌باشد. لازم به ذکر است که گرایش معدود بسیار قلیلی از این قشر به مواد مخدر را نمی‌بایستی از بستر اجتماعی آن در جامعه جدا نمود و به علاوه درک علل گرایش آنها به مواد مخدر مستلزم شناخت عوامل بیرونی جامعه نیز می‌باشد.

ل. تزریق مواد مخدر و همه‌گیری ایدز در منطقه

برآوردهای جهانی ارائه شده توسط برنامه مقابله با ایدز سازمان ملل متحد^۱ و سازمان بهداشت جهانی^۲ حاکی از آن است که تا پایان سال ۲۰۰۳، ۳۴ تا ۴۶ میلیون نفر از مردم جهان مبتلا به ویروس اچ آی وی (ایدز) بوده‌اند. اگرچه بخش اعظم موارد جدید ابتلا، بر اثر رفتارهای نامطمئن جنسی بوده که در اروپا، شرق و جنوب شرق آسیا و آمریکای لاتین به آن دامن زده شده است، لیکن بنابر بررسی‌های صورت گرفته توسط گروه مرجع پیشگیری و مراقبت از اچ آی وی، اطلاعات مربوط به ۷۸ کشور جهان (در سال ۲۰۰۳) نشان می‌دهد، بین ابتلا به ویروس اچ آی وی و تزریق مواد مخدر رابطه وجود دارد. این گروه همچنین برآورد نموده که حداکثر ۱۳ میلیون مصرف کننده تزریقی در جهان وجود دارند که ۸/۸ میلیون نفر آنها در اروپای شرقی، کشورهای آسیای مرکزی و شرق و جنوب شرق آسیا زندگی می‌کنند.

^۱ - UNAIDS

^۲ - WHO

جدول تعداد معتادان و مبتلایان به ایدز در کشورهای آسیای مرکزی مربوط به سال ۲۰۰۵ میلادی

نام کشور	جمعیت	تعداد معتادین	درصد معتادین	جمعیت مبتلاء به ایدز	درصد ابتلا به ایدز
قزاقستان	۱۶/۷۳۶/۷۹۵	۲/۵۷۴/۸۵۰	۱۵/۳	۱۶/۷۳۶/۷۹۵	۰/۰۱
قرقیزستان	۴/۸۹۲/۸۰۸	۳۸۰/۸۰۳	۷/۷	۴/۸۹۲/۸۰۸	۰/۰۰۹
تاجیکستان	۶/۸۶۳/۷۵۳	۳۸۱/۱۸۴	۵/۵	۶/۸۶۳/۷۵۳	۰/۰۱
ازبکستان	۲۵/۹۸۱/۶۴۴	۹۴۳/۶۱۸	۳/۳	۲۵/۹۸۱/۶۴۴	۰/۰۰۱
ترکمنستان	۵/۰۴۲/۹۲۰	۸۴/۷۴۸	۷/۱	۵/۰۴۲/۹۲۰	۰/۰۰۱
جمع	۵۹/۵۱۷/۹۲۳	۴/۳۶۵/۲۰۳	۱۰۰	۳۱۱/۳۳۴	۰/۰۳۱

تفاوت های منطقه ای و درون کشوری از جمله ویژگی های مهم شیوع ایدز در میان تزریق کنندگان مواد مخدر هستند و این در حالی است که آمار مربوط به شیوع ایدز در میان مصرف کنندگان تزریقی مواد مخدر به بیش از ۵۰ درصد و در برخی موارد به بیش از ۹۰ درصد جمعیت تزریق کننده مواد مخدر در یک دوره زمانی کوتاه که اغلب بیشتر از شش ماه نیست می رسد. نمونه های این همه گیری را می توان در شهرهای مختلف آسیای مرکزی، جنوب و جنوب شرق آسیا دید. تجربه نشان می دهد چنانچه به سرعت اقدام مناسبی انجام نشود، میزان شیوع این بیماری، در بلند مدت به سطح بالایی خواهد رسید. (۳۱)

افزایش اخیر شیوع ایدز در کشورهای سابق شوروی، نگرانی زیادی ایجاد کرده است. اگرچه هروئین رایج ترین ماده تزریقی است، اما تعداد زیادی از مصرف کنندگان، مواد مخدری که اصطلاحاً «دست ساز» نامیده می شود را تزریق می کنند. استفاده از لوازم تزریق نیز در میان مصرف کنندگان رایج شده است. معمولاً مصرف کنندگان مواد مخدر از فیلتر یا آب مشترک استفاده می کنند و مواد مخدر حل شده را از یک ظرف مشترک بر می دارند. در خصوص علل شیوع ایدز از جمله در کشورهای آسیای مرکزی می توان به فعال نبودن مؤسسات حوزه بهداشت و کنترل مواد مخدر در این کشورها اشاره نمود که به دنبال تجزیه شوروی سابق به وقوع پیوسته است. این امر همراه با گسترش تولید مواد مخدر در افغانستان باعث سرریز شدن و دسترسی آسان به مواد مخدر در این کشورها گردیده است. امکانات

درمانی و بهداشتی مطابق با رشد سریع آمار مصرف کنندگان تزریقی مواد مخدر نیست. یکی از مخرب ترین ابعاد این همه گیری، آن است که جوانان زیر ۲۴ سال بخش اعظم جمعیت تزریق کننده مواد مخدر را تشکیل داده و بیشتر از هر گروه سنی دیگری به ایدز آلوده شده اند.

زندان ها نیز بسترهای پر خطری در این خصوص به شمار می روند. در ده زندان ایران، شیوع این ویروس در میان مصرف کنندگان تزریقی به ۶۳ درصد رسیده است و تعداد مصرف کنندگان تزریقی در ایران حدود ۲۰۰ هزار نفر برآورد شده است. (۳۲)

از عواملی که افراد اقدام به استفاده از لوازم مشترک می نمایند می توان به هزینه های تهیه لوازم بهداشتی یک بار مصرف اشاره نمود. رفتارهای جنسی پر خطر افراد معتاد آلوده به ویروس HIV نیز از عوامل گسترش ایدز به شمار می رود.

از آنجا که کشور ایران در همجواری با کشورهای آسیای میانه و قفقاز قرار دارد، احتمال گسترش بیماری بیشتر متصور است. مسافرت های پی در پی اتباع ایرانی به کشورهای یاد شده و مسافرت دلالتان و زنان توریست و دست فروشان کشورهای آسیای میانه و قفقاز به ایران جهت خرید کالاهای تولید شده در ایران برای صدور به کشورهای خود، می تواند عامل انتقال این بیماری به داخل کشور باشد. در دسترس قرار دادن لوازم بهداشتی یکبار مصرف و مورد نیاز معتادین، با توجه به فقر مردم منطقه و مشکلات اقتصادی معتادین، می تواند عامل مهمی در کاهش شیوع بیماری های واگیردار باشد. (۳۳)

نتیجه گیری

نگاهی گذرا به سیر تحول اقدامات بین المللی در راستای مهار و کاهش مصرف و قاچاق مواد مخدر، مفاد کنوانسیون های بین المللی، نهادهای اصلی و فرعی تاسیس شده از سوی سازمان ملل متحد، تلاش و همکاری های منطقه ای و بین المللی کشورها، برنامه های ملی مبارزه با مواد مخدر، همه گویای این واقعیت است که پدیده مواد مخدر، یکی از مسائل مهم جهان معاصر محسوب می گردد و تمام کشورها با وجود تفاوت های قومی، فرهنگی، مذهبی و ساختار سیاسی و حکومتی با این معضل درگیر هستند. محور تلاش های بین المللی تا سال ۱۹۵۰ بر محدود کردن تولید و صادرات مواد مخدر در حد احتیاجات عمومی و نیازهای طبی و علمی بوده است. پس از آن اقدامات قابل توجهی در جهت هماهنگی،

تاثیر قاچاق مواد مخدر بر شکل‌گیری چالش‌های منطقه‌ای در حوزه اکو

همکاری، ایجاد وحدت بین دولت‌ها و ملت‌ها در مبارزه مشترک علیه تولید، توزیع و مصرف غیرقانونی مواد مخدر و داروهای روانگردان صورت گرفته است که نتیجه این تلاش‌ها امضای سه کنوانسیون و یک پروتکل اصلاحی بین‌المللی شامل کنوانسیون‌های ۱۹۶۱، ۱۹۷۱، پروتکل اصلاحی ۱۹۷۲ و کنوانسیون ۱۹۸۸ در خصوص مبارزه با مواد مخدر می‌باشد.

از طرف دیگر مداومت و فراگیری پدیده قاچاق بین‌المللی مواد مخدر در رشد و گسترش سایر جرایم با اشکال نوین آن مؤثر بوده است. جرایمی چون قاچاق سلاح و مهمات، تروریسم، آدم‌ربایی، کلاهبرداری بین‌المللی از جمله جرایمی هستند که توسط باندها و قاچاقچیان بین‌المللی مواد مخدر به وقوع پیوسته و حاکمیت برخی کشورها را نیز با چالش‌های سیاسی و نظامی جدی روبه‌رو ساخته است. پیشرفت علم و تکنولوژی در حالی که شرایط بهتری را برای مقابله با این پدیده فراهم کرده است، به پیچیدگی و سازمان‌یافته شدن و استحصال گونه‌های مواد مخدر به بیش از یک هزار نوع نیز منجر شده است.

قاچاق مواد مخدر در بعد ملی و منطقه‌ای حوزه اکو نیز عامل بسیاری از مناقشات و چالش‌ها بوده است. چون تحقیق حاضر به بررسی تاثیر قاچاق مواد مخدر در شکل‌گیری چالش‌های منطقه‌ای در حوزه اکو پرداخته است، این مطلب به طور ویژه و از حیث اقتصادی، سیاسی، فرهنگی-اجتماعی و جغرافیایی، مورد تحلیل قرار گرفته است.

وضعیت اجتماعی و فرهنگی شرایط آب و هوایی و ژئوفیزیکی و ژئوپلیتیکی کشورهای منطقه اکو، استعداد فراوانی را جهت تولید، ترانزیت و مصرف مواد مخدر علاوه بر ایجاد زمینه برای شکل‌گیری و رشد عناصر نامطلوب داخلی و بین‌المللی در خود ایجاد کرده است.

اگرچه مبارزات فراوانی توسط کشورهای منطقه در این خصوص صورت گرفته، لیکن ما همچنان شاهد کشت، تولید، قاچاق و مصرف آن در سطح منطقه هستیم و با عنایت به تبلیغات گسترده دولت‌ها از شبکه‌های مختلف تلویزیونی، رادیویی و رسانه‌ای، ملاحظه می‌شود که استفاده و مصرف آن از سوی عموم مردم این جوامع رو به افزایش است.

از آنجا که یکی از اهداف اکو، توسعه انسانی (که مبنای تمام ابعاد توسعه می‌باشد) کشورهای منطقه است، به نظر می‌رسد مبارزه فراگیر و ریشه‌ای با این افیون خانمانسوز، وظیفه اصلی تمامی کشورهای

منطقه به طور عام و نهادها و ارگان‌های ذی‌ربط داخلی هر کشور به طور خاص می‌باشد. آنچه دلایل رویکرد تشدید مبارزه را در قالب اکو تقویت می‌نماید، عبارت است از: وجود افغانستان به عنوان سرزمینی که کشت خشخاش را به صورت قانونی و وسیع در منطقه انجام داده و بزرگترین تولید کننده مواد مخدر در جهان می‌باشد؛ به علاوه قرار گرفتن سایر کشورهای عضو در مسیر ترانزیت و قاچاق مواد مخدر و ضعف ساختار حکومتی برخی از آنها در برخورد با این پدیده.

اگرچه قاچاق مواد مخدر باعث به وجود آمدن چالش های زیادی در منطقه اکو شده و از جمله امنیت ملی، اقتدار و صلابت دولت ها را تحت تاثیر قرار داده، موجب شکل‌گیری اقتصاد سایه در منطقه گردیده و هزینه‌های سنگینی را جهت مبارزه و پیش‌گیری بر اقتصاد آنها تحمیل نموده و هر یک از اعضا نیز به نوبه خود اقداماتی را در این خصوص به عمل آورده‌اند، لیکن این مبارزه‌ها به دلایل زیر دارای موفقیت کامل نبوده است:

عدم همکاری‌های بین‌المللی و همه‌جانبه دولت‌ها و به طور کلی عدم وجود اراده ملی از سوی رهبران کشورهای عضو و رهبران سازمان‌های بین‌المللی؛ نفوذپذیری مرزها؛ نبود سازمان اجرایی قدرتمند در امر مبارزه؛ عدم هماهنگی و توافق کشورهای همسایه افغانستان در امر مبارزه با مواد مخدر و وجود تناقض در برنامه‌ها؛ حمایت برخی کشورها از رهبران مذهبی و دینی اهل سنت و گروه‌ها و افراد مرتبط با گروه‌های مافیایی و قاچاقچیان مواد مخدر در افغانستان؛ ضعف مالی برخی کشورهای منطقه برای تدوین یک استراتژی مبارزه مستمر، عواملی است که منافع اقتصادی زیادی نصیب بعضی از کشورهای عضو اکو می‌نماید و در شرایط حاضر کشورهای مذکور، به علت عقب ماندگی و توسعه نیافتگی، برای گذران زندگی خود مجبور به کشت، تجارت و قاچاق مواد مخدر هستند. عدم هماهنگی دستگاه‌های اطلاعاتی و انتظامی کشورهای منطقه؛ نبود یک روش کارآمد و جامع از سوی کشورهای منطقه؛ برخورد متفاوت علمای مذهبی با پدیده مواد مخدر و کسب درآمدهای ناشی از آن در منطقه؛ و منبع کسب و درآمد حلال دانستن کشت و فروش خشخاش و تریاک و فرآورده‌های دیگر آن.

از آنجا که به نظر می‌رسد هیچ یک از کشورهای منطقه به تنهایی قادر به پیروزی در نبرد علیه این معضل نباشند، لازم است ضمن اتخاذ استراتژی هماهنگ، متعادل و متوازن، همکاری‌های منطقه‌ای را زیر بنای سیاست مبارزه با مواد مخدر قرار دهند. از طرفی به نظر می‌رسد اعمال مقررات سخت و تحدید

دسترسی افراد به مواد مخدر نه تنها موجب کاهش تقاضا و محدودیت عرضه نشده، بلکه قاچاق بین-المللی مواد مخدر، به سودآورترین معاملات جهانی در منطقه تبدیل گردد. علاوه بر اینکه به افزایش جرم، جنایت، فساد، ضرر و زیان‌های فردی و اجتماعی کمک کرده و پیامدهای جانبی همچون آیدز، هپاتیت و تضعیف اقتصاد ملی و افزایش زندانیان مواد مخدر و افزایش نرخ اعتیاد را نیز موجب شده است.

با امعان نظر به آثار و پیامدهای مخرب و ویرانگر مصرف و قاچاق مواد مخدر ایجاد شده در منطقه و در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، امنیتی لازم است کشورهای منطقه با در نظر گرفتن تجربیات ارزشمند خود از جمله تجربیات ایران به واسطه سه دهه تجربه مبارزه و با توجه به آسیب‌ها و چالش‌ها و تهدیدات پیش رو، ضمن اتخاذ یک استراتژی هماهنگ و متوازن، از طریق سازمان‌های ذی‌ربط نیز نسبت به بازنگری مفاد کنوانسیون‌های مربوط به منظور اصلاح و به روز نمودن آنها در راستای منافع ملی و منطقه‌ای و با توجه به حجم عظیم آسیب‌ها و تهدیدات اقدام لازم به عمل آورند.

از طرفی با توجه به رابطه گروه‌های افراطی و تروریستی با قاچاق مواد مخدر در منطقه از جمله طالبان، القاعده، پژاک، پ.ک.ک و گروهک ریگی، به نظر می‌رسد تلاش اعضا برای افزایش و نظارت بر کنترل تولید و قاچاق مواد مخدر تا حد زیادی به ثبات منطقه و جلوگیری از شکل‌گیری گروه‌های افراطی و خشونت طلب در سطح منطقه کمک کند.

اما آنچه نقش ایران را به عنوان یک بازیگر کلیدی و محوری برای پیدا کردن راه حل در چارچوب یک برنامه منسجم و هماهنگ مبارزه علیه مواد مخدر در قالب اتحادیه اکو بیشتر می‌نماید، شامل این موارد می‌باشد: همجواری با بزرگترین کانون تولید مواد مخدر در جهان، افغانستان و پاکستان؛ جمعیت و وسعت زیاد کشور و جوان بودن درصد بالایی از جمعیت و در نتیجه آسیب‌پذیری بیشتر؛ نبودن اشتغال و پایین بودن سطح درآمد‌ها با توجه به درصد بالای هزینه‌های زندگی؛ حراست و نگهداری از آثار تاریخی کشور و جلوگیری از دستبرد به آنها توسط قاچاقچیان و معتادین به مواد مخدر؛ اهداف سیاسی بیگانگان در منطقه؛ درصد بالای معتادین و بیماران ناشی از سوء مصرف مواد مخدر در کشور؛ بی‌اثر ماندن برنامه‌های سازمان‌ها و ارگان‌های دولتی و غیردولتی جهت ترک اعتیاد و معتادان پس از انجام خدمات ترک اعتیاد و بازپروری آنان و رها شدن آنها در کوچه و بازار و دوباره به دام اعتیاد افتادن آنها توسط

◇ تاثیر قاچاق مواد مخدر بر شکل گیری چالش های منطقه ای در حوزه اکو

گروه های توزیع مواد مخدر؛ پایین آوردن هزینه های مبارزه؛ انگیزه های مذهبی و بشر دوستانه. بنابراین از آنجا که ایران یکی از قدرتمندترین کشورهای فعال در منطقه اکو می باشد، طبعاً در راستای کاهش تهدیدات خود، باید گام های عمیق تری در استفاده از این ابزار مانند سازمان اکو و در راستای کنترل این بلای خانمان سوز بردارد.

سخن پایانی اینکه، آنچه می تواند موجب تحکیم همگرایی و تسریع در دستیابی اکو به اهداف اصلی خود شود، حل معضلات و مسائلی است که کلیه اعضا با آن مواجه و دست به گریبان هستند. از آنجا که پدیده مواد مخدر شامل کشت، تولید، قاچاق، توزیع و سوء مصرف آن، یکی از بزرگترین معضلات منطقه بوده و بیشترین آسیب ها را متوجه اعضا نموده، لذا تلاش برای از بین بردن منشاء این معضلات، از مهم ترین وظایف فراروی سازمان می باشد. در غیر این صورت می توان یکی از عوامل واگرایی در اکو را ناکامی یا عدم توافق اعضا در حل معضلات و چالش های مربوط در این زمینه محسوب نمود، زیرا پدیده مواد مخدر با توجه به سود رسانی بالا برای بعضی دولت های اکو، خود دلیلی برای چالش های اکو شده و می تواند یکی از دلایل عدم موفقیت کشورهای عضو اکو در راستای اهداف همگرایی سازمان باشد.

تأثیر قاچاق مواد مخدر بر شکل‌گیری چالش‌های منطقه‌ای در حوزه اکو

منابع

- ۱- سید حسین سیف زاده، *نظریه‌های مختلف در روابط بین‌الملل* (تهران: نشر قومس، چاپ چهارم، ۱۳۷۴)، ص ۲۲۹.
- ۲- جواد حیدری، «بررسی وضعیت همکاری‌های اقتصادی منطقه‌ای در خلیج فارس با توجه به نظریه همگرایی»، *پایان‌نامه کارشناسی روابط بین‌الملل*، دانشکده روابط بین‌الملل وزارت خارجه، ص ۱۸.
- ۳- جیمز دوئرتی و رابرت فالتزگراف، *نظریه‌های متعارض در روابط بین‌الملل*، ترجمه علیرضا طیب و وحید بزرگی (تهران: قومس، ۱۳۷۲)، ص ۶۷.
- ۴- عبدالعلی قوام، *روابط بین‌الملل نظریه‌ها و رویکردها* (تهران: سمت، ۱۳۸۴)، ص ۴۲.
- ۵- حمیرا مشیرزاده، *تحول در نظریه‌های بین‌الملل* (تهران: سمت، چاپ سوم، ۱۳۸۶)، ص ۴۰.
- ۶- قوام، *پیشین*، ص ۷۰.
- ۷- همان، ص ۴۳.
- ۸- همان، صص ۴۵ و ۴۴.
- ۹- سیف زاده، *پیشین*، ص ۲۳۳.
- ۱۰- آثار مخرب قاچاق مواد مخدر بر کشورهای همسایه ایران، ۸۹/۵/۱۸، در:

<http://www.dari.irib.ir>

- ۱۱- طرح جدید مبارزه با مواد مخدر در افغانستان، ۸۷/۲/۱۹، در:

<http://www.dari.irib.ir>

- ۱۲- مجید بوالوردی، پیامدهای بحران مواد مخدر بر اقتصاد منطقه آسیای مرکزی، ۸۹/۱۰/۱۸، در:

<http://www.rasekhoon.net/article/show-63834.aspx>

- ۱۳- علی غنجدی، *ژئوپلیتیک مواد مخدر جنوب غرب آسیا- افغانستان، پاکستان، ایران* (تهران: انتشارات معاونت آموزش ناجا، ۱۳۸۶)، ص ۳۷۳.
- ۱۴- «۲۰ سال زندان در انتظار آقای فرماندار»، *روزنامه کیهان*، شماره ۱۹۹۲۱، ۹۰/۲/۱۹، ص ۱۵.

◇ تاثیر قاچاق مواد مخدر بر شکل گیری چالش های منطقه ای در حوزه اکو

۱۵- غنجدی، پیشین، صص ۳۷۲-۳۷۱.

۱۶- همان، ص ۳۷۴.

۱۷- همان، ص ۳۷۷.

۱۸- جزئیات انهدام سه باند بزرگ مواد مخدر، خبرگزاری مهر، ۱۳۸۹/۷/۲۷، در:

<http://www.aftabnews.ir>

۱۹- هشدار جدی پلیس به حاملان مواد مخدر به مقصد کشورهای جنوب شرق آسیا، ۸۹/۲/۱۰، در:

<http://www.ettelaat.com>

۲۰- علی مرتضوی، *قاچاق بین‌المللی مواد مخدر و حقوق بین‌الملل* (تهران: دبیرخانه ستاد مبارزه با مواد مخدر، پژوهشکده ملی مطالعات مواد مخدر ایران، ۱۳۸۲)، ص ۲۱۵.

۲۱- منافع ملی و چالش سیاسی با همسایگان، ۱۳۸۹/۲/۶، در:

<http://www.esteglalnews-af.com>

۲۲- مرتضی مونس، «جلوی ترانزیت مواد مخدر را نمی‌گیریم»، ۱۳۸۷/۴/۶، *سایت تحلیلی خبری عصر ایران*، در: <http://www.asriran.com>

۲۳- آسیای مرکزی در گرداب قاچاق مواد مخدر، ۱۳۸۹/۲/۵، در:

<http://www.strategicreview.org>

۲۴- چرا کزای با مبارزه با مواد مخدر مخالف است؟، ۱۳۸۹/۸/۹، در:

<http://www.khabaronline.ir>

۲۵- «سرگذشت یک قاچاقچی که محبوب فتنه‌گران بود»، *روزنامه کیهان*، شماره ۱۹۸۵۲، ۱۳۸۹/۱۱/۱۰.

۲۶- ۳۰ درصد مواد مخدر ترانزیتی در ایران کشف می‌شود، ۱۳۸۹/۴/۸، در:

<http://www.ebtecarnews.com>

تاثیر قاچاق مواد مخدر بر شکل گیری چالش های منطقه ای در حوزه اکو ◇

۲۷- مردم افغانستان قربانی مواد مخدر، ۱۳۸۹/۷/۱۴، در:

<http://www.afghanpaper.com>

۲۸- تهمینه باهری، «اکثر قرص های اکستازی در کشور تقلبی و بسیار خطرناک هستند»، ۱۳۸۹/۵/۶،

پایگاه اطلاع رسانی پلیس، در: <http://www.police.ir>

۲۹- دستگیری ۹۲ ایرانی در ترکیه، ۱۳۸۹/۱/۱۷، در: <http://www.aftabnews.ir>

۳۰- «گرایش جانبازان نسبت به مواد مخدر»، ۱۳۸۹/۱۰/۳، پایگاه اطلاع رسانی فرهنگ ایثار و

شهادت، در: <http://www.navide-shahed.com>

۳۱- غنجی، پیشین، ص ۱۰۹.

۳۲- همان، ص ۱۱۱.

۳۳- «چالشی برای جامعه بین الملل»، ۱۳۸۹/۴/۶، در: <http://www.dchq.ir>